

УДК 372. 881. 1

FORMATION OF THE SPEECH ACTIVITY OF THE FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHER**ФОРМУВАННЯ МОВЛЕНСЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ****Denisyuk T. / Денисюк Т. К.***Candidate of philological sciences / канд. філолог. наук***Synyehub. Y. / Синегуб Я. В.***Candidate of philological sciences / канд. філолог. наук**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College Of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**33, Nebesna Sotnia, 20 300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**вул. Небесної Сотні, 33, 20 300*

Анотація. У статті розглянуто особливості мовленнєвої діяльності майбутнього вчителя початкової школи. Запропоновано вимоги до комунікативних якостей мовлення студентів. Проаналізовано висновки функцій мовлення майбутнього вчителя початкової школи. Представлено шляхи вдосконалення мовлення студентів.

Ключові слова: особливості мовленнєвої діяльності, майбутній вчитель, початкова школа.

Вступ.

Мовлення є показником культури, засобом самовираження і самоутвердження особистості. Ця думка В.Сухомлинського розвиває висновки А. Макаренка. В.Сухомлинський розробив своєрідний кодекс мовлення. Він вважав, що слово не повинно бути брутальним, непристойним, фальшивим, нещирим. Досвід вітчизняних педагогів, який став світовим надбанням, набуває ще більшої актуальності, коли ведуться пошуки шляхів гуманізації шкільної освіти і виховання.

Основний текст.

Вислів мовлення здебільшого вживають, коли говорять про усне мовлення. Під усним мовленням розуміють як сам процес говоріння, так і результат цього процесу, усні вирази. Мовлення вчителя пристосоване для розв'язання специфічних завдань, що виникають у педагогічній діяльності, спілкуванні.

Можна говорити про *особливості мовленнєвої діяльності майбутнього вчителя початкової школи*, а саме:

- ✓ організовує діяльність;
- ✓ керує діяльністю залежно від умов спілкування;
- ✓ кінцевим результатом такої діяльності є досягнення гуманістично спрямованої мети, пов'язаної з вихованням учнів;
- ✓ добір мовних і мовленнєвих засобів здійснюється залежно від потреб, завдань взаємодії вчителя з учнями;
- ✓ ефективність мовлення прогнозується;
- ✓ мовленнєва діяльність у реальній ситуації спілкування будується на відтворенні стану, поведінки, реакції учнів;

- ✓ регулюється змістом зворотної інформації;
- ✓ мовлення є предметом його педагогічного аналізу і самоаналізу, постійного самовдосконалення.

Мовлення реалізується у двох різновидах – у монологі і в діалозі. Форми монологічного мовлення:

- розповідь;
- коментар;
- пояснення;
- розгорнуті оцінні судження.

Діалогічне мовлення представлено в різного роду бесідах, що будуються у вигляді запитань і відповідей[1].

Аналізуючи мовлення, використовують вислів комунікативна поведінка. В сучасній науковій літературі під *комунікативною поведінкою* розуміють не просто процес говоріння, повідомлення чогось, а таку організацію мовлення і відповідно до нього невербальної поведінки, яка впливає на створення емоційно-психологічної атмосфери спілкування, характер взаємин, стиль їхньої діяльності.

Комунікативна поведінка майбутнього вчителя оцінюється відповідно до того, що і як він говорить, які в нього жести, рухи, вираз обличчя, який підтекст мають його слова, на яку реакцію розраховані. В реальних ситуаціях шкільного життя мовленнєвий бік спілкування проходить у формі реплік, розповідей, запитань, оцінних суджень, відповідей, зауважень, емоційних реакцій.

Ця специфічна атмосфера – результат комунікативної поведінки, вона неповторна і в цьому розумінні – миттєва. Тому важливо, обмірковувати не тільки зміст спілкування, а й особливості свого мовлення і комунікативної поведінки.

Ефективність мовлення вчителя залежить від:

- рівня володіння мовою;
- вміння здійснювати правильний вибір мовних засобів;
- стиля спілкування;
- установки на взаємодію з іншими;
- відчуття психологічних особливостей ситуації мовлення.

Стиль спілкування ґрунтується на дружньому ставленні до співрозмовника, комунікативна поведінка завжди спрямована на встановлення особистісного і пізнавального контакту, запобігання негативним реакціям або зняття їх, створення ситуації «ми» – ситуації спільних роздумів і переживань. Мовлення вчителя має особистісне забарвлення, воно інтонаційно.

Отже, рівень мовленнєвої діяльності майбутнього вчителя визначаються рівнем культури його мовлення і спрямуванням його комунікаційної поведінки. Вимоги до комунікативних якостей мовлення майбутнього вчителя зумовлені насамперед функціями, які воно виконує у професійній діяльності.

Головними *функціями мовлення* є:

- ✓ комунікативна – встановлення і регуляція стосунків, забезпечення гуманістичної спрямованості розвитку учнів;
- ✓ психологічна – створення умов для забезпечення психологічної свободи учня, вияву індивідуальної своєрідності його особистості; зняття соціальних

затисків, які заважають цьому;

✓ пізнавальна – забезпечення повноцінного сприймання інформації учнями, формування в них особистісного, емоційно-ціннісного ставлення до знань;

✓ організаційна – забезпечення раціональної організації діяльності учнів тощо.

Проаналізуємо висновки щодо функцій мовлення:

- встановлення і регуляція стосунків;
- забезпечення гуманістичної спрямованості розвитку учнів;
- організація взаємодії з учнями;
- побудова виховання і навчання на засадах співробітництва і співтворчості;
- формування характеру стосунків, які формуються у системі відносин;
- передбачення педагогічного успіху або невдачі;
- виконання ролі регулятора стосунків з іншими;
- досягнення найвищого результату спілкування – взаєморозуміння між педагогом і його вихованцями.

Найважливіші педагогічні завдання для розвитку гуманістичних відносин між учителем і учнями:

- ✓ встановлення особистісного контакту з учнями;
- ✓ орієнтація учнів на особистісне включення у комунікацію;
- ✓ створення ситуацій діалогу у спілкуванні вчителя з учнями;
- ✓ забезпечення активної позиції учнів у взаємодії з педагогом[1].

Особливості мовлення майбутнього вчителя у взаємодії багато в чому залежать від його індивідуального стилю спілкування (спілкування-дистанція, спілкування-загравання, спілкування на ґрунті спільної творчої діяльності тощо), характеру його соціальних установок у педагогічній комунікації. Якщо для вчителя характерні авторитарний стиль спілкування і негативні соціальні установки, то від нього не можна чекати коректних зауважень, доброзичливих інтонацій. Демократизм у стосунках зумовить інший стиль мовлення, який продемонструє повагу і довіру вчителя до учнів.

Психологічна функція мовлення тісно пов'язана з функцією комунікативною, проте має дещо інші завдання. Можна сказати, що ці завдання певною мірою психотерапевтичного характеру – створення умов для забезпечення психологічної свободи, вияву індивідуальної своєрідності, зняття соціальних затисків, які заважають цьому. Ідеться передусім про ситуації, коли виникає, потреба психологічно захистити учня: підкреслити повагу до нього як особистості, піднести його авторитет, зняти страх перед можливою невдачею, заохотити в зусиллях досягти успіху. Мовлення може бути тим інструментом, за допомогою якого зникає невпевненість учня в собі, ініціюються його активність, творчість, вселяється віра у можливість самореалізації, досягнення позитивних результатів у діяльності. Вибір мовленнєвих моделей тут здійснюється не з позиції «ти повинен», «зобов'язаний», а з позиції «ти маєш право».

Тому зрозуміла думка сучасних учених про те, як важливо створити кожному учневі умови для успіху. У виконанні завдань велике значення має мовлення, стилі, його комунікативної поведінки на уроці. Як можна переконатися, функції мовлення у діяльності різноманітні і важливі. Зневажливе ставлення до виконання їх може спричинити негативні наслідки у спілкуванні школярів.

Висновки.

Пропонуємо шляхи вдосконалення мовлення майбутніх вчителів початкової школи:

- самоконтроль і розвиток культури мовлення, створення установки на оволодіння літературною мовою у різних ситуаціях спілкування;
- самоконтроль і розвиток умінь виразного мовлення;
- самоконтроль і розвиток комунікативних умінь, здібностей, соціальних установок у спілкуванні;
- розвиток загальних психофізичних особливостей своєї особистості, які є передумовою оволодіння вміннями мовлення.

Література:

1. Галузінська М.І. Педагогічні технології навчання у закладах загальної середньої освіти/ М.І. Галузінська, І.М. Харченко: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів – Умань: ВПЦ «Візаві», 2019. – 259 с.
2. Коваль А.П., Культура української мови, – К., 1986. – 192 с.
3. Сухомлинський В.О., Слово про слово. Слово вчителя в моральному вихованні // Вибрані твори: том 5, – К., 1977.

Literature:

1. Haluzinska M.I. Pedagogical technologies of teaching in institutions of general secondary education / M.I. Haluzinska, I.M. Kharchenko: textbook for students of higher pedagogical educational institutions - Uman: PPC "Vizavi", 2019. - 259 p.
2. A.P. Koval, Culture of the Ukrainian Language, – K., 1986. – 192 p.
3. Sukhomlynsky V.O., Word for Word. The word of the teacher in moral education // Selected works: volume 5, – K., 1977.

***Abstract.** The article examines the peculiarities of speech activity of a future primary school teacher. Requirements for the communicative qualities of students' speech are proposed. The conclusions of speech functions of the future primary school teacher are analyzed. Ways to improve students' speech are presented.*

***Key words:** peculiarities of speech activity, future teacher, primary school*